

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์:

ศึกษากรณีกฎหมายเกี่ยวกับโรงงาน

Legal Measures Concerning Management of Electronic Waste:

Case Study on Factory Acts

¹วริทธิ์ สมทรง (Warit Somsong)

²มาลี สุรเชษฐ (Malee Surachet)

³วราภรณ์ วนาพิทักษ์ (Varaporn Vanaphituk)

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

(Faculty of Law, Sukhothai Thammathirat Open University)

Email: warit_bob@hotmail.com

Received September 9, 2020; Revised September 30, 2020; Accepted October 20, 2020

Abstract

This research aims to explore the electronic waste situation, background, concept, theories as well as laws relevant to measures on the management of electronic waste, by comparing to the foreign laws. Another purpose is to study legal problems concerning the management of electronic waste in Thailand to propose solutions and legal measures that can be enforced appropriately. According to the study, the volume of electronic waste in 2018 was 414,600 tons or 65 percent. The electronic waste must be disposed of correctly by using academic principles. There are not any legal measures concerning the management of electronic waste in Thailand, causing improper management of electronic waste. Therefore, legal measures suitable for electronic waste management are as follows: 1) An inspection system should be applied after importing electronic waste, to prevent the issue of illegal electronic waste dumping or prevention of improper disposal. 2) Additional legislations should be issued to ban the utilization of dangerous substances or to limit the quantity of electronic product design use. 3) It is required that the manufacturer be responsible for recalling and collecting electronic waste to be sent to the factory, where the recycling process is operated or the factory where the disposal of the electronic waste is undertaken properly. 4) It is required that electronic waste management be operated by only one responsible unit. 5) Environmental funds should be provided at the local level 6) Additional

penalty should be imposed in the form of punitive damages to make the offender fear of electronic waste carcass.

Keywords: Electronic Waste; Management; Legal Measures

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ศึกษาปัญหาทางกฎหมาย และเสนอแนวทางแก้ไขและกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่นำไปใช้อย่างเหมาะสม งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยเอกสารจากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายไทยและต่างประเทศ นโยบายรัฐ ตำรวจวิชาการ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และศึกษาเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อรวบรวมข้อมูลมาทำการศึกษา วิเคราะห์ และเรียบเรียงเป็นระบบ ผลการศึกษาพบว่าปี 2561 ซากขยะอิเล็กทรอนิกส์มีปริมาณ 414,600 ตัน คิดเป็นร้อยละ 65 จากของเสียอันตรายจากชุมชน ซากขยะอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้จำเป็นต้องถูกกำจัดให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เนื่องจากประเทศไทยไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ จึงทำให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการไม่เป็นระบบ ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม มีดังนี้ 1) กำหนดให้มีการตรวจสอบภายหลังนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อมิให้มีการลักลอบทิ้งหรือป้องกันมิให้มีการกำจัดผิดวิธี 2) บัญญัติกฎหมายห้ามใช้สารอันตราย หรือกำหนดการใช้อย่างจำกัดในการออกแบบผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ 3) ให้ผู้ผลิตมีหน้าที่เรียกคืนซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ และส่งต่อไปโรงงานที่รับกำจัดอย่างถูกวิธี 4) กำหนดให้การบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์อยู่ที่หน่วยงานกลางที่รับผิดชอบแห่งเดียว 5) ตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่น 6) เพิ่มอัตราโทษและค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพื่อให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัว

คำสำคัญ: ซากขยะอิเล็กทรอนิกส์; การจัดการ; มาตรการทางกฎหมาย

บทนำ

การพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีผลทำให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเมื่อมีการทิ้งพาสผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ก็ส่งผลให้มี ปริมาณขยะหรือซากจากผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หมดอายุการใช้งานหรือเกิดจากความล้าสมัยของผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวกลายเป็นซากขยะอิเล็กทรอนิกส์จำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วย

สำหรับในประเทศไทยจากการรายงานสถานการณ์ของเสียอันตราย ของกรมควบคุมมลพิษ ในปี พ.ศ. 2561 พบว่าปริมาณของเสียอันตรายจากชุมชน มีปริมาณ 638,000 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2560 ร้อยละ 3.2 โดยร้อยละ 65 พบว่า เป็นซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มากถึง 414,600 ตัน โดยซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ส่วนมากประกอบไปด้วยสารโลหะหนัก ซึ่งเป็นสารอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม หากเกิดการรั่วไหลลงสู่ดิน น้ำ หรือปนเปื้อนในอากาศ สารพิษจากซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวจะเกิดการสะสมของสารพิษ และเมื่อสะสมเป็น

เวลานานในสิ่งแวดล้อมก็จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ในอนาคต (Pollution Control Department, 2018)

ดังนั้น ในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมและจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยนั้นพบว่า มีข้อจำกัดหลายประการ จึงจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องและข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางในการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ให้เป็นระบบ ทั้งนี้ สามารถสรุปประเด็นปัญหาได้ ดังนี้

1. ปัญหาการใช้มาตรการบังคับทางปกครองและการติดตาม ตรวจสอบและวิธีการกำกับดูแลซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เนื่องจากเมื่อมีการอนุญาตให้โรงงานนำเข้าซากขยะอิเล็กทรอนิกส์มาภายในประเทศ หรือได้รับการยกเว้นโดยไม่ต้องขออนุญาต กลับพบว่าไม่มีขั้นตอนหรือวิธีการกำกับดูแล หรือตรวจสอบอีกครั้ง จึงส่งผลให้เกิดปัญหาในการควบคุมซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับอนุญาตนำเข้ามาจากต่างประเทศ

2. ปัญหาการใช้สารอันตรายในผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ ในกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ มีส่วนประกอบที่เป็นสารอันตราย เช่น ปรอท สารตะกั่ว เป็นต้น ประเทศไทยไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการห้ามใช้สารอันตราย หรือจำกัดปริมาณการใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ที่คำนึงถึงสุขภาพของมนุษย์ ความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม

3. ปัญหาความรับผิดชอบของผู้ผลิต กล่าวคือ กฎหมายไทยมิได้มีการกำหนดหลักความรับผิดชอบของผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น ความรับผิดชอบในการเรียกคืนซากผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ หรือให้ผู้ผลิตรวบรวมซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ส่งต่อไปยังโรงงานที่มีกระบวนการรีไซเคิล

4. ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ในปัจจุบันกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ และอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ได้แก่ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมธุรกิจพลังงาน และกรมศุลกากร ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบตามภารกิจของตน ซึ่งไม่ได้กำหนดให้มีหน่วยงานกลางเพื่อเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์

5. ปัญหาจากการที่ประเทศไทยยังไม่มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นในการนำมาเป็นมาตรการทางกฎหมายเพื่อช่วยลดการทำลายสิ่งแวดล้อมและยังสามารถได้รายได้จากการจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาส่งเสริมกิจกรรมและพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้ โดยไม่เป็นภาระต่อการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาล

6. ปัญหาเกี่ยวกับบทกำหนดโทษ การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มีบทกำหนดโทษที่เบาหรือน้อยเกินไปหากเทียบกับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชนที่ได้รับผลกระทบ อันเป็นการส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่มีความยำเกรงหรือเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งถือเป็นวัตถุอันตรายประเภทหนึ่งตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ให้มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้มากขึ้น จึงควรศึกษาปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้เกิดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมาย ลักษณะทั่วไป สถานการณ์และความเป็นมาในการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบ

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงความหมายและลักษณะทั่วไปของซากผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ สถานการณ์และความเป็นมาในการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ แนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ของไทยและต่างประเทศ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมาย และกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเกี่ยวกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์

ทบทวนวรรณกรรม

ในปัจจุบันพบว่าผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ถือเป็นเครื่องมือที่คอยอำนวยความสะดวกและกลายเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคม เช่น โทรศัพท์ โทรทัศน์ มือถือ เป็นต้น ซึ่งเครื่องใช้ไฟฟ้าหรืออุปกรณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการติดต่อสื่อสารที่สะดวก รวดเร็ว อันมีผลทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการผลิต เกิดนวัตกรรมและนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย อย่างไรก็ตาม เมื่อผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ หมดยุคการใช้งาน หรือเสื่อมสภาพไม่สามารถใช้งานได้อีก (Isaya Sawangjit, 2015) ผลิตภัณฑ์เหล่านั้นก็จะกลายเป็นซากผลิตภัณฑ์หรือเรียกว่า ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Waste from Electrical and Electronic Equipment : WEEE) หรือเรียกทั่วไปว่า ขยะอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Waste) (Nualnada Sa-nguawongthong, 2007) ซึ่งบางครั้งได้ถูกนำไปขายให้กับพ่อค้ารับซื้อของเก่าหรือซาล้างที่มาตรฐานรับซื้อจากบ้านเรือนประชาชนเพื่อนำไปถอดแยกชิ้นส่วน เช่น ทองแดง อลูมิเนียม เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยพบว่ายังไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดระบบหรือการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ครบวงจรและมีประสิทธิภาพ ที่สามารถกำกับและควบคุมได้ตลอดทั้งวงจรของผลิตภัณฑ์เหล่านั้น ตั้งแต่การผลิต การจำหน่าย การเก็บรวบรวม การนำไปกำจัดตลอดจนการนำกลับไปใช้ใหม่ แต่สำหรับกฎหมายต่างประเทศโดยเฉพาะกฎหมายของกลุ่มสหภาพยุโรป สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น พบว่าประเทศเหล่านั้นต่างนำแนวคิด “หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle) “หลักความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นของผู้ผลิต” (Extended Producer Responsibility : EPR) (Ratikorn Sawaengsawat, 2008) “รวมทั้งแนวคิดค่าเสียหายเชิง

ลงโทษ” (Punitive Damages) (Natsuree Charoensukwimol, 2014) มาบัญญัติเป็นหลักกฎหมายในการกำกับดูแลเกี่ยวกับขยะอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งหลักการดังกล่าวอาจนำมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อใช้บังคับภายในประเทศไทย (Siriluk Subongkot, 2017)

ดังนั้น จากการศึกษาปัญหาการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์มาในประเทศไทย ปัญหาการใช้สารอันตรายในผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ ปัญหาความรับผิดชอบของผู้ผลิต ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ และหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ ปัญหาเกี่ยวกับกองทุนสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น และปัญหาเกี่ยวกับบทกำหนดโทษ พบว่ามีความเกี่ยวข้องและอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ซึ่งควรมีการปรับปรุงแก้ไขกลไกทางกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้เกิดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมต่อไป (Surasak Boonrueang, 2012)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยนี้ใช้การค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยเอกสารและผลงานทางวิชาการเป็นหลัก (Documentary Research) ทั้งในและต่างประเทศรวมถึงเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวบรวมเรื่องที่เกี่ยวข้องเข้ามาวิเคราะห์ ระหว่างหลักการกับข้อเท็จจริง

ผลการวิจัย

ผู้ศึกษาได้รวบรวมมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ของต่างประเทศ คือ สหภาพยุโรป ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำมาตราการมาเป็นแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยต่อไป ดังนี้

สหภาพยุโรป มีการบังคับใช้กฎหมายหลัก คือ กฎระเบียบว่าด้วยซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Directive 2002/96/EC, Directive 2012/19/EC on waste electronic equipment: WEEE Directive) และกฎหมายว่าด้วยการจำกัดการใช้สารอันตรายบางชนิดในเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Directive 2002/95/EC on the restriction of certain hazardous substances in electrical and electronic equipment: RoHS Directive) โดยมีรูปแบบการจัดการและผลิตภัณฑ์ที่ควบคุม คือ ขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) และกำหนดให้ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ที่อยู่ภายใต้ขอบข่ายของระเบียบนี้ดังต่อไปนี้ 1) เครื่องใช้ขนาดใหญ่ในครัวเรือน 2) เครื่องใช้ขนาดเล็กในครัวเรือน 3) อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม 4) อุปกรณ์ที่เป็นสินค้าบริโภค 5) อุปกรณ์ให้แสงสว่าง 6) เครื่องมือไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ 7) ของเล่นและอุปกรณ์การกีฬา 8) เครื่องมือทางการแพทย์ 9) เครื่องมือตรวจจับและควบคุม 10) เครื่องจำหน่ายสินค้าอัตโนมัติ รวมทั้งกำหนดให้ผู้จำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้ามีหน้าที่รับคืนซากผลิตภัณฑ์

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการบังคับใช้กฎหมายหลัก คือ กฎหมายควบคุมการขาย การคืน และการทิ้งผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Act Governing the Sale, Return and Environmentally Sound Disposal of Electrical and Electronic Equipment: ElektroG) โดยมีรูปแบบการจัดการและผลิตภัณฑ์ที่ควบคุม คือ ขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) และได้กำหนดให้ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ต้องรับผิดชอบเรียกคืนผลิตภัณฑ์ ดังนี้ 1) เครื่องใช้ขนาดใหญ่ในครัวเรือน 2) เครื่องใช้ขนาดเล็กในครัวเรือน 3) อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม 4) อุปกรณ์ที่เป็นสินค้าบริโภค 5) อุปกรณ์ให้แสงสว่าง 6) เครื่องมือไฟฟ้าและ

อิเล็กทรอนิกส์ 7) ของเล่นและอุปกรณ์การกีฬา 8) เครื่องมือทางการแพทย์ 9) เครื่องมือตรวจจับและควบคุม 10) เครื่องจำหน่ายสินค้าอัตโนมัติ รวมทั้งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐจัดตั้งจุดเก็บรวบรวมซากอุปกรณ์แต่ละเขตพื้นที่

ประเทศญี่ปุ่น มีการบังคับใช้กฎหมายหลัก คือกฎหมายรีไซเคิลเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้านบางประเภท (Specified Home Appliances Recycling Law หรือ SHARL) และ พระราชบัญญัติการส่งเสริมการรีไซเคิลซากอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดเล็กและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Act on Promotion of Recycling of Small Waste Electrical and Electronic Equipment) โดยมีรูปแบบการจัดการและผลิตภัณฑ์ที่ควบคุม คือ ขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) และกำหนดให้ผลิตภัณฑ์ที่ควบคุม ได้แก่ เครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น โทรทัศน์แบบ CRT และเครื่องซักผ้า โดยร้านค้าปลีกมีหน้าที่ต้องในการรับคืนผลิตภัณฑ์เก่าประเภทเดียวกับผลิตภัณฑ์ที่ตนขายให้กับผู้บริโภค รวมทั้งกำหนดให้ผู้ผลิตเป็นผู้มีหน้าที่จัดการบำบัดและรีไซเคิลซากผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากร้านค้าปลีก

อภิปรายผล

เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ไว้โดยเฉพาะ จึงยังไม่มีกระบวนการตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการกำจัดซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ และแม้ว่าขยะอิเล็กทรอนิกส์จัดเป็นวัตถุอันตรายตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ในการควบคุมการประกอบกิจการของเสียอันตรายตั้งแต่การนำเข้า การส่งออก การนำเข้าผ่าน การผลิต การขนส่ง และการมีไว้ในครอบครอง โดยกำหนดการขึ้นทะเบียนและการขออนุญาตก่อนการประกอบกิจการ โดยกำหนดให้ของเสียอันตรายในภาคผนวก 8 บัญชีรายชื่อ A ของอนุสัญญาบาเซล จัดเป็นวัตถุอันตราย ชนิดที่ 3 อยู่ในความรับผิดชอบของกรมโรงงานอุตสาหกรรม และควบคุมการประกอบนำเข้า ส่งออกวัตถุอันตราย รวมทั้งยังกำหนดให้คณะกรรมการวัตถุอันตรายมีอำนาจในการเสนอนโยบายและแผนการบริการจัดการวัตถุอันตราย และพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการใช้มาตรการบังคับทางปกครองในรูปของคำสั่งทางปกครองเพื่อการกำกับดูแลการจัดการปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ เช่น คำสั่งพักใบอนุญาต คำสั่งเพิกถอนใบอนุญาต เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการกำกับดูแลโรงงานอุตสาหกรรม กล่าวคือ เมื่อพบว่าโรงงานอุตสาหกรรมได้ประกอบกิจการที่อาจก่อให้เกิดอันตราย เกิดความเสียหาย หรือสร้างความเดือดร้อนแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น พนักงานเจ้าหน้าที่ก็อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองในรูปของ คำสั่งทางปกครองเพื่อการกำกับดูแลโรงงานอุตสาหกรรม เช่น คำสั่งให้หยุดการประกอบกิจการโรงงาน คำสั่งปิดโรงงาน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยนั้น ยังคงพบปัญหาและอุปสรรค สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางปกครองและการติดตาม ตรวจสอบ และวิธีการกำกับดูแลซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ พบว่า การลักลอบนำขยะเข้ามาที่ประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากหลายประเทศมีกฎหมายห้ามคัดแยกและทำลายขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศตน จึงส่งขยะอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยนั้นยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ไว้โดยตรง การดำเนินการเกี่ยวกับขยะอิเล็กทรอนิกส์ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มีเฉพาะมาตรการตรวจสอบก่อนการนำเข้า กล่าวคือ มีระบบการขออนุญาตการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ แต่ในทางปฏิบัติจากการเข้าตรวจสอบกลับพบปัญหาการลักลอบนำเข้าซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ มีการแจ้งรายละเอียดไม่ตรงกับวัตถุที่รับเข้ามายังหรือการสำแดงเท็จ ซึ่งมีสาเหตุมาจากช่องว่างทางกฎหมายและความไม่ชัดเจนของคำนิยามศัพท์ของซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งพบว่าผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หมดอายุการใช้งานแล้วจะตกอยู่ภายใต้คำนิยามคำว่า ขยะ

พลาสติก จึงทำให้สามารถนำกลับเข้ามาภายในประเทศไทยในรูปแบบของการรีไซเคิล ภายใต้อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน ค.ศ. 1989 และเมื่อกฎหมายของไทยยังไม่มีระบบการตรวจสอบภายหลังการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ จึงส่งผลให้มีการบริหารจัดการหรือการกำจัดขยะอิเล็กทรอนิกส์โดยไม่ถูกวิธีและอาจมีการลักลอบทิ้งขยะอิเล็กทรอนิกส์โดยไม่ดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

2. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารอันตรายในผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ในการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ จะมีส่วนประกอบที่เป็นสารอันตราย เช่นปรอท สารตะกั่ว แคดเมียม โครเมียม แสกชวาเลนท์ โพลีโบรมิเนทไปฟีนิล เป็นต้น ซึ่งสารอันตรายที่ตรวจพบในผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์นั้น หากได้รับการจัดการไม่เหมาะสมและเกิดการรั่วไหลปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อมจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนได้ ดังนั้น ในการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์จึงจำเป็นต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบตั้งแต่กระบวนการผลิต กล่าวคือ การผลิตชิ้นส่วนเครื่องใช้ไฟฟ้าและชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในต่างประเทศ พบว่ามีการจำกัดการใช้สารอันตรายในกระบวนการผลิตและส่งเสริมให้มีการออกแบบผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถถอดแยกชิ้นส่วนได้ง่ายขึ้น แต่สำหรับประเทศไทยนั้นยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการห้ามใช้สารอันตราย หรือจำกัดปริมาณการใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ ไม่มีกฎหมายกำหนดให้การออกแบบผลิตภัณฑ์จะต้องคำนึงถึงการป้องกันสุขภาพของมนุษย์ และต้องคำนึงถึงความปลอดภัยหรือสภาพแวดล้อม หรือสามารถนำไปใช้ซ้ำและรีไซเคิลได้

3. ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ผลิต พบว่า การจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน เนื่องจากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปี ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้ผลิตสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ให้ทันสมัยมากขึ้น ทำให้สินค้าล้าสมัย และไม่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค จึงกลายเป็นขยะอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ในต่างประเทศ ดำเนินการตามหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) ซึ่งเป็นหลักการที่ผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของตนที่ออกสู่ตลาด กล่าวคือ ต้องรับผิดชอบในการรับคืนผลิตภัณฑ์เพื่อนำไปทำลายให้ถูกวิธีตามหลักวิชาการ โดยมีการกำหนดหลักการเก็บรวบรวมคัดแยก และขนส่งขยะอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงไม่ให้เกิดการรั่วไหล อันเป็นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากขยะอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับประเทศไทยพบว่ายังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการเรียกคืนซากผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วหรือหมดอายุการใช้งานเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ รวมทั้งยังไม่มีระบบการจัดการเพื่อให้ผู้ผลิตรวบรวมซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ส่งต่อไปยังโรงงานที่มีกระบวนการรีไซเคิล หรือโรงงานที่รับกำจัดซากขยะอิเล็กทรอนิกส์อย่างถูกวิธี ส่งผลให้เกิดการลักลอบทิ้งขยะอิเล็กทรอนิกส์ตามบ่อขยะชุมชน หรือใช้วิธีการฝังกลบรวมกับขยะทั่วไป และกลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในที่สุด

4. ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ และหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากกรณีที่เกี่ยวข้องกับโรงงานอุตสาหกรรม คือ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ยังมีกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 พระราชกำหนดพิทักษ์ศุลกากร พ.ศ. 2530 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกฎหมายแต่ละฉบับอยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน หรือขึ้นอยู่กับภารกิจของหน่วยงาน ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับจะมีโครงสร้างที่แตกต่างกัน ประกอบกับพบว่า การนำเข้าวัตถุอันตรายมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ สำนักงาน

คณะกรรมการอาหารและยา กรมธุรกิจพลังงานและกรมศุลกากร ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบตามภารกิจของตน เมื่อไม่ได้กำหนดให้มีหน่วยงานกลางเพื่อเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและควบคุมซากขยะอิเล็กทรอนิกส์

5. ปัญหาเกี่ยวกับกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น พบว่า โรงงานอุตสาหกรรมที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ หรือโรงงานประเภทหรือชนิดในลำดับที่ 101, 105 และ 106 ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ถือว่าเป็นโรงงานกลุ่มที่เป็นแหล่งกำเนิดของซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น การประกอบกิจการของโรงงานดังกล่าวจึงอาจก่อให้เกิดมลพิษจากซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ได้ เช่น การลักลอบทิ้งซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ซึ่งหากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้น พนักงานเจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 กล่าวคือ การออกคำสั่งทางปกครองเพื่อให้ระงับการฝ่าฝืนหรือแก้ไขหรือปรับปรุงหรือปฏิบัติการให้ถูกต้องเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัตินั้นปัญหาการลักลอบทิ้งซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานระดับท้องถิ่น พบว่ามักจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการกระทำของผู้ผลิตรายใดหรือโรงงานใด ดังนั้น ภาครัฐจึงจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยการจัดสรรงบประมาณ หรืออาจนำงบประมาณจากกองทุนสิ่งแวดล้อมของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ดำเนินการในเบื้องต้น

6. ปัญหาเกี่ยวกับบทกำหนดโทษ พบว่า การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ยังมีบทกำหนดโทษที่เบาหรือน้อยเกินไปหากเทียบกับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เช่น การนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์หรือขยะพิษโดยไม่ได้รับอนุญาตตาม มาตรา 23 อันมีบทกำหนดโทษตาม มาตรา 73 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นต้น จึงมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดอาจไม่มีความยำเกรงหรือเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด และทำให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นตลอดเวลาและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหามลพิษด้านสิ่งแวดล้อมตามมาอีกมากมาย

สรุปผล

การจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยยังมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ เนื่องจากไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับวิธีการควบคุม ตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการรับคืนผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อย่างไรก็ตาม สำหรับกฎหมายไทยที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวยังขาดกลไกในการกำกับดูแลเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น หากมีการปรับปรุงแก้ไขโดยการเพิ่มเติม มาตรการทางปกครองในการตรวจสอบและติดตาม ภายหลังที่รัฐอนุญาตให้เอกชนมีการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ การจำกัดการใช้สารอันตรายในผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ การเพิ่มเติมหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) การกำหนดให้มีหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น และการนำแนวคิดเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ควบคู่กับโทษทางอาญา ก็จะสามารถให้กฎหมายทั้งสองฉบับที่กล่าวมาข้างต้นมีกลไกหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากบทสรุปของสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางปกครองและการติดตาม ตรวจสอบ และวิธีการกำกับดูแลซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ควรกำหนดให้มีมาตรฐานในการควบคุมการรายงานการรับเข้าและสิ่งที่เหลืออยู่ของซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยออกกฎกระทรวงซึ่งอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 8(6) การจัดทำเอกสารที่จำเป็นประจำโรงงานเพื่อประโยชน์ในการควบคุมหรือตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย และตามมาตรา 8(7) กำหนดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการโรงงานที่ผู้ประกอบการกิจการโรงงานต้องแจ้งให้ทราบเป็นครั้งคราวตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการรับเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ การดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย ข้อมูลตัวเลขที่รับเข้าและสิ่งเหลืออยู่ รวมถึงกำหนดระยะเวลาการรายงาน ปีละ 4 ครั้ง ทั้งนี้ กฎหมายต้องกำหนดคำนิยามของคำว่า “ซากขยะอิเล็กทรอนิกส์” และกำหนดชนิดเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องรายงานให้ชัดเจนด้วย รวมทั้งควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการบังคับทางปกครอง สำหรับการออกคำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ให้มีความเข้มข้นมากขึ้น หากปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีการฝ่าฝืนกฎหมายโดยเจตนากรณีการเพิกถอนใบอนุญาต ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ทำให้เกิดอันตราย ความเสียหายหรือความเดือดร้อนแก่บุคคล ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อม โดยเห็นควรให้บัญญัติเพิ่มเติมมาตรา 32 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ดังนี้

มาตรา 32 วรรคสอง “หากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ตามวรรคหนึ่ง เป็นเหตุให้เกิดอันตราย ความเสียหาย หรือความเดือดร้อนแก่บุคคล ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่สั่งเพิกถอนใบอนุญาตทันที และผู้ถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาตดังกล่าว ไม่มีสิทธิขออนุญาตใหม่ได้อีก”

2. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารอันตรายในผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ ควรให้คณะกรรมการวัตถุอันตรายอาศัยอำนาจตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ประกาศกำหนดให้มีการจำกัดปริมาณการใช้สารอันตรายในผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เช่นเดียวกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และควรส่งเสริมให้มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถแยกชิ้นส่วนได้ง่าย และสะดวกต่อการนำไปใช้ซ้ำ รีไซเคิล และนำกลับมาใช้ใหม่ โดยกำหนดเป็นแนวทางในปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบกิจการโรงงานที่เกี่ยวข้องกับเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์แนบท้ายประกาศด้วย รวมทั้งเห็นควรให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม อาศัยอำนาจตามมาตรา 32(2) และมาตรา 32(3) แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 กำหนดชนิด คุณภาพ อัตราส่วนของวัตถุอันตราย กำนัดของวัตถุอันตรายหรือปัจจัยหรือชนิดของพลังงานที่จะนำมา ใช้หรือผลิตในโรงงาน และกำหนดชนิดหรือคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในโรงงานที่จะให้ตั้งหรือขยายโรงงาน

3. ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ผลิต ควรให้คณะกรรมการวัตถุอันตรายอาศัยอำนาจตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 เสนอนโยบายและแผนการบริหารจัดการวัตถุอันตรายเพื่อขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เพื่อจัดตั้งหน่วยงานในการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ และกำหนดให้มีการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ โดยกำหนด “หลัก ความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Producer Responsibility Principle)” และ “หลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility : EPR)” ในกฎกระทรวงและให้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อเป็นศูนย์บริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ กฎกระทรวงจำเป็นต้องกำหนดคำนิยามของคำว่า “ขยะอิเล็กทรอนิกส์” คำว่า “ซากขยะอิเล็กทรอนิกส์” คำว่า “ผู้ผลิต” คำว่า “ผู้จำหน่าย” และคำว่า

“ผู้บริโภค” กำหนดขอบเขตชนิดเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกควบคุมตามกฎหมายฉบับนี้ โดยกำหนดห้ามไม่ให้เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกควบคุมทั้งรวมกับขยะทั่วไป และกำหนดจุดเก็บรวบรวมขยะอิเล็กทรอนิกส์ตามความหนาแน่นของประชากรหรือกำหนดให้ ผู้จัดจำหน่ายมีหน้าที่รับคืนซากขยะอิเล็กทรอนิกส์เพื่อรวบรวมส่งมายังผู้ผลิตดำเนินการต่อไป และผู้ผลิตมีหน้าที่รับคืนซากขยะอิเล็กทรอนิกส์เพื่อรับไปดำเนินการคัดแยกส่วนประกอบ และนำกลับไปใช้ใหม่ หรือเข้าสู่กระบวนการหลอมรวมเพื่อเป็นวัตถุดิบกลับมาใช้ในกระบวนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม

4. ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ และหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ ควรบัญญัติกฎหมายจัดตั้งหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่และขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมอาศัยอำนาจตามมาตรา 5 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทรวงอุตสาหกรรมอาศัยอำนาจตามมาตรา 5 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยตุลาการ พ.ศ.2535 จัดตั้งหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล บริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ และควรมีการจัดระบบโครงสร้างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับขยะอิเล็กทรอนิกส์ให้เป็นโครงสร้างเดียวกัน เพื่อให้การบริหารจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และดำเนินการโดยหน่วยงานรับผิดชอบหลักเพียงหน่วยงานเดียว

5. ปัญหาเกี่ยวกับกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเร่งด่วน หรือกรณีไม่อาจสอบสวนหาผู้ก่อมลพิษได้ และควรมีมาตรการจูงใจทางภาษีเพื่อเป็นมาตรการทางกฎหมายในการช่วยลดการทำลายสิ่งแวดล้อม และสามารถมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาส่งเสริมกิจกรรมและพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้ โดยไม่เป็นภาระต่อการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาล

6. ปัญหาเกี่ยวกับบทกำหนดโทษ พระราชบัญญัติว่าด้วยตุลาการ พ.ศ. 2535 ควรกำหนดจำนวนค่าปรับให้สูงขึ้นและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนของค่าเสียหายที่แท้จริง โดยเพิ่มเติมมาตรา 73 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยตุลาการ พ.ศ. 2535 ดังนี้

มาตรา 73 วรรคสอง “ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม มาตรา 23 เป็นการกระทำโดยจงใจเป็นเหตุให้ได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่ง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่เกิดขึ้น ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจ ตลอดจนการบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น”

องค์ความรู้ใหม่

1. ทำให้ทราบความหมาย ลักษณะทั่วไป สถานการณ์และความเป็นมาในการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์
2. ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ

3. นำผลการศึกษามากำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดการซากขยะอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบ

References

- Boonrueang, S. (2012). *Problems on liability for damage against natural resources under article 97 of the Enhancement and Conservation of National Environmental Quality Act B.E. 2535*. A Thesis for Degree of Master of Laws. Thammasat University.
- Charoensukwimol, N. (2014). *A Legal Problem on the Enforcement of Punitive Damages in Thai law*. A Thesis for Degree of Master of Laws. Dhurakij Pundit University.
- Pollution Control Department. (2018). *Thailand State of Pollution Report 2018*. Pollution Control Department: Ministry of Natural Resources and Environment.
- Sa-nguawongthong, N. (2007). Electronic waste (e-waste). *Journal of environmental management*, 3(2), 93-108.
- Sawaengsawat, R. (2008). *Legal measures for the control of electronic wastes of mobile – phones and batteries*. A Thesis for Degree of Master of Laws. Thammasat University.
- Sawangjit, I. (2015). *Legal measures in the Management of Electrical and Electronic Equipment Waste: A Case study of Chonburi Province*. A Thesis for Degree of Master of Political Science and Law. Burapha University.
- Subongkot, S. (2017). *Legal Measures on Management of Waste from Electrical and Electronic Equipments Case Study: Television Waste Management*. A Thesis for Degree of Master of Laws. Thammasat University.